

Most pedig világi békéről van szó

Hogy ketten a szavaik szerint ugyanazt nyilvánítki ki, nem azt jelenti, hogy ugyanarra törekednek – sőt, lehet, hogy ellenkező céljaik vannak. Ez furcsa logikának tűnhet, de a háborús időnek – és világpolitikailag ilyenben élünk – sajátos logikája van. Vegyük azt az egyszerű tényt, hogy Ferenc pápa budapesti látogatása előtt és néhány napig utána is Orbán Viktor hangszórói azt hirdették, hogy a magyar kormány és a pápa is „békepárti álláspontra helyezkedik az orosz–ukrán háborúval kapcsolatban” (www.origo.hu/888/20230426), azaz, mielőbbi fegyverszüneti és béketárgyalásokat akarnak. Könnyelműség volna azonban ebből arra következtetni, hogy Magyarország és a Vatikán egyetértene és karonfogva indulnának a göröngyös, beláthatatlan útnak. Magyarországnak más a célja, mint a pápának meg a Vatikánnak. Magyarországnak nem érdeke a Vatikánnal társulni, mert semmilyen szövetségi vagy pláne stratégiai közösségük nincs. A Vatikán pedig a siker reményében csak „önállóan” léphet fel, nem pedig olyan kormány társaságában, mely egész Nyugaton kétes útitársnak számít.

A részletekre figyelve már a magyar vezetés sincs egyeztetett, koherens célja – amellett, hogy köd lepi azt a sorsdöntő jövőkérdést, hogyan viszonyulnak az egyes magyarországi irányadók az „eurázsianizmus” megítéléséhez, ami Orbán Viktornak a 2014-es tusnádfürdői, illiberalizmusról szóló beszéde óta lappang a Fidesz berkeiben. A magyar kormány majd másfél éve az emberéletek megóvásáért fekteti a súlyt, kiemelve, hogy ameddig a harcok tartanak, addig magyarok (is) halnak meg. Ez igaz, de jogilag azok a magyarok eredetileg és elsősorban ukrán állampolgárok és ennek következtében az ukrán állam etnikai megkülönböztetés nélkül jár el a katonaszolgálatra nézve. Másrészt a magyar államfő – sok NATO- és európai szövetséges-

sel egybehangozva – az „igazságos békét” tűzte ki célul, ami annyit jelent, hogy a megtámadott ország visszanyeri eredeti, nemzetközi jog szerint elismert területét (ami annak volna a feltétele, hogy hosszú távon zavartalanul érvényesüljenek a polgárjogok – nem utolsósorban a nemzeti kisebbségekre nézve). Az „igazságos béke” pedig minden valószínűség szerint csak hosszadalmas harcokkal és a támadó orosz csapatok teljes kiszorításával lesz elérhető – tehát nagyszámú ukrán katona bevetésével, köztük magyar származású és talán kettős állampolgárságú emberekkel.

A Vatikán megfontolásai mások. Indokolatlan tarthatná úgy, hogy ez „nem a mi háborúnk” – és mégis etikai értelemben bele akar avatkozni. Legelsősorban emberéletek megmentése céljával – a front mindkét oldalán.

A közvetítés célja már régóta nem lehet időzítettlen fegyverszünet. A támadásnak nem az volt a célja, hogy valamilyen konfliktus miatt az orosz csapatok bevonultak és egy bizonyos korlátolt hadjárat és valamilyen politikai változás után kivonulnának (mint például annak idején az amerikai csapatok Irakból). A támadás Ukrajna orosz bekebelezését volt hivatva végbe vinni. Ezért a fegyverszünet helyett csak az orosz csapatok teljes visszavonulása vagy kiszorítása a cél – a közvetítés magja viszont csak olyan garanciák kidolgozására irányulhat, hogy a lehetőleg önkéntes orosz kivonulás után az ukrán hadsereg nem foglal el Oroszországban határsávot és nem lép be orosz területre. Persze, hogy nem a putyini Oroszország területéről van szó, hanem a Krim és Donyeck nélküli 1992-es nemzetközileg elismert országról.

Ha „távoltartja magát” egy ilyen világhatalomként, akkor, bár talán nem mint a katolikus egyház feje (azonban gondoljunk a lengyel katolikusok ez esetben várható csalódottságára), de nagy valószínűsége-

gel mint állami és politikai tényező hosszabb időre lemondana. A háborúba beavatkozni – azaz: közvetíteni – azonban csak önállóan tud, nem pedig valamely csoportosulás tagjaként: se nem akar hangoskodóktól függeni, se nem magát hatalmasabbnak, sok esz-közzel – pénzzel, gazdasággal, fegyverekkel – rendelkezőknek alárendelni magát. Körültekintve a földtekén a Vatikán diplomatái azt látják, hogy orosz–ukrán–közvetítőként eddig igen különböző hatalmak léptek fel: a gabona-ügyben az ENSZ és Törökország, hadifoglycserében a Szaudi Királyság és általános béketervevel a mindig készen álló Kína. Mivel nem humanitárius, hanem katonapolitikai feladatról van szó, az ENSZ a továbbiakban nem fog szerepet játszani belső megosztottsága miatt. Azonban Dél-Afrika más afrikai országokkal közvetítési kísérletre készül. Néhány további állam jöhet számításba India mellett. Nyugtalanító volna mind az ortodox mind a keresztény főszereplők számára, ha valamelyik muzulmán állam kerülne a legfontosabb közvetítő szerepébe. Az eddig fellépett személyiségek között talán a katolikus pápa az egyetlen, aki abban a tudatban, hogy Kirill patriarcha előtt is volt ortodox egyház, arról is gondoskodna, mi lesz az orosz ortodoxiának a jövője, teológiai szavahihetősége és társadalmi súlya, miután egy szép napon Putyinnal együtt Kyrill is elveszíti hatalmát.

Végül a most gyakran említett civilizációk összecsapásának elmélete szempontjából az is zavaró volna, ha egy az európai ügyeken kívülálló civilizáció kerülne a döntéshozó státuszába. Ha pedig olyan állam fogna bele a nyilvános közvetítésbe, melynek akármi-lyen köze van a fegyverszállításokhoz Ukrajna számára, akkor az orosz vezetőség arra a következtetésre jutna, hogy a nyugati támogatás kezd kifulladásra. A következő hónapok folyamán mindig több jelentkező lesz, mert minden állam vezetése látja, hogy ennek a háborúnak akármikor befejezésével új világ alakul ki – és az abban való szerepüket keresik, eddigi jelentőségüket igekeznek menteni, lehetőleg erősíteni. Aki most nem tűnik fel a nemzetközi verseny terén, annak nehezebbre fog esni, „békeidőben” mihamarabb ér-

Csatád hiú, az Úrnak ellenében (I. szín)

demeket felmutatni. Gondoljunk csak a második világháború utáni első évekre.

Ilyen adottságok között a Vatikán nem esélytelenül kezdett neki az ügynek. Május 13-án viszont az ukrán elnök Ferenc pápának szemébe mondta, hogy ő nem fogadja el közvetítőnek. Volodyimir Zelenszkij ezt komolyan gondolta, de ez nem lehet végleges döntés, mert ki tudja, hogy még mi, hogyan alakul. Zelenszkij határozott elutasításával egyelőre csak azt fejezte ki, hogy a hadihelyzet alapján még nem látja idejét akármilyen diplomáciai egyezkedésnek. Az ukrán elnök a világ más részein, akár az arab országok társaságában, akár a vezető nyugati gazdasági hatalmak körében sem közvetítőt keres, hanem fegyverszállításokat követel. Ebből pedig a pápát természetesen ki kellett hagynia. A vatikáni diplomaták bizonyára nem fognak letenni elszántságukról, hanem alaposan készülnek tovább a kedvező pillanatra. Mert az egyházi állam is csak evilági hatalom és a pápa, mint politikus evilági személy, aki a helyére is gondol a történelemkönyvekben.

GEORG PAUL HEFTY

A harmadik világháború elmarad

Egyes politikai vezetők a harmadik világháborúval riogatnak. Szándékuk nyilvánvaló: a kellőképpen megrémített nép sokkal csendesebb lesz és az aktuálpolitikai ügyekben nem elégedetlenkedik, ráadásul sokkal irányíthatóbb is fel fokozott veszélyreztetések révén.

Hiába riogatnak, nem lesz világháború! Londont, Párizst, Berlint, Washington és Moszkvát nem fogja pillanatok alatt a nukleáris Armageddon porrá hamvasztani. A harmadik világháború elmarad, egyszerűen azért, mert nem éri meg a hadviselő-üzletelő feleknek. A háborúk belső törvénye: csak akkor törnek ki, ha valakinek nagyon megéri háborút indítani, és akkor érnek véget, amikor a béke már jobban jövedelmez, mint a háború. A népek egymás iránti indulatos irigysége és gyűlölete, az önfényező nacionalista mítoszok és ideológiai vagy politikai rongyázások, pusztán a nagy katonai és geopolitikai blokkok, illetve a világszintű gazdasági érdekek összeütközésének a véres operett díszletei, a szerencsétlen statisztákkal pedig minden koron elhíthetik, hogy ők a dráma főszereplői, hősei.

A harmadik világháború elmarad, mert az emberiség technikai fejlődésében bolygónkon oda jutott, hogy a nyertes nem lenne már képes élvezni és kihasználni győzelmét. Nem lenne győztes, csak vesztesek lennének, ha ez egy nukleáris világhégés leírására egyáltalán a megfelelő kifejezés. Márpedig, akik a háborúkat tervezik, megszervezik és levelezik, mindenképpen nyertesek akarnak lenni és azok is lesznek. Csak a törzsi, lokális összecsapások törnek ki elemi indulatból, minden más konfliktus csak számítás és geopolitika. Sakkjátszma, melyet a játékosok többé-kevésbé átlátanak, viszont a sakkbábuk sorsa, melyekkel játszának, már nem érdekli őket, a leütött bábuk iránt soha nem éreznek semmiféle empátiát.

Az orosz–ukrán (amerikai) háború kitérőrekor a Nyugat mindenre képes örülni a titulatá az orosz elnököt, de mára bebizonyosodott, hogy ez nincsen így, még akkor sem, ha az eltelt több, mint egy évben az orosz hadsereg jelentősen alulteljesített és a legfőbb parancsnoknak minden oka meglesse a dühöngésre, mégis megőrizte hidegvérét. A Nyugat az első perctől kezdve beszámítható, hiszen sok évszázados, szolid hagyományai

alapján, soha nem az indulatait és eszményeit, de jól kiszámított érdekei alapján cselekszik.

Föltétlenül megnyugtató, hogy az egymással küzdő felek ennyire racionálisak, annál felkavaróbb viszont, hogy nagypolitikai játszmájukhoz a sakkjátszma és a bábukat most épp itt, a mi térségünkben találták meg! A felek betartják az általános játékszabályokat: Oroszország semmiképpen nem fogja a NATO határát megsérteni, és Amerika sem indítana soha atomcsapást Ukrajna érdekében Oroszország ellen, még akkor sem, ha a helyzet odáig fajulna, hogy ez utóbbi nukleáris fegyvereket vetne be Ukrajnában. A harmadik világháború esélye közelít a nullához, de tágabb térségünkben a helyzet mégsem biztató.

Hogyan üthetne Oroszország nagyot a Nyugaton? A NATO-t közvetlenül nem támadhatja meg, de hatalmas zűrzavart kelthet annak védelmének környékén, akár azok mögött is. Sorolhatjuk a potenciális konfliktus gócpontokat térségünkben: Koszovó, Bosznia-Hercegovina, Moldovai Köztársaság, ezek mind-mind lehetséges kiindulópontok. Ha pedig ezekben az országokban baj lesz, az könnyen tovább gyűrűzhet más országokba is, ha nem is reguláris háborúként, de interetnikus összetűzések formájában, melyek az egész térséget destabilizálhatják. Mindenütt fokozódik a szélsőséges nacionalizmus – a lehető legrosszabb tanácsadó! – és sokfelé ismét felütötte fejét az egyelőre még csak halkán sugdosó irredentizmus.

A kelet-közép-európai politikuskok, vezetők jól tennék, ha a világháborúval való értelmetlen riogatás helyett a valós és közvetlen veszélyekre figyelnének és azokra figyelmeztetnének! Elsősorban az lenne tőlük elvárható, hogy legalább saját maguk ne járuljanak hozzá a veszélyek fokozódásához kétértelmű kijelentéseikkel vagy gesztusaikkal. Ami már nem csak a politikuskokra, de térségünk társadalmaira is vonatkozik, hogy civiltársadalmi öntudattal mérjék fel a veszélyt, és minél nagyobb számú, sokrétű kapcsolatrendszer építsenek ki egymással a szomszédos népek és országok között. Valamiféle kelet-közép-európai immunrendszer sürgős kiépítésére lenne szükség, mely adott esetben remélhetőleg képes lesz majd legyőzni a ránk szakadt rontást és bajt.

MÁSRÉTI KATÓ ZOLTÁN

Lengyelország, Ukrajna, Románia Változó népeség, változó viszonyok

Kevesen gondolnák, hogy a lengyel–ukrán viszony hasonlít a magyar–román viszonyra. Pedig a történelemben Lengyelország (na jó, a Rzeczpospolita, a lengyel–litván unió, 1569–1795) valaha jóval nagyobb volt, mint ma, csakúgy, mint Magyarország. Része volt nemcsak a Litván Nagyfejedelemség (társországgént), a Baltikum déli része és a mai Ukrajna nyugati fele, Lwów/Lviv (Lemberg) városával, egészen a Krimig. A nemesi vezetőréteg mindenütt lengyelül beszélt, a litvánt és az ukránt főként az írástudatlan parasztok beszélték, e két nyelvnek írott irodalma nem is volt. Az ország felosztás nyomán Ausztriához került Galícia keleti felében a parasztok ukránok (ruszinok), a földbirtokosok lengyelek, a városlakók pedig főként lengyelek és jiddisül beszélő zsidók voltak. A magyar kiegyezés révén Galícia is jelentős autonómiát kapott; a politikai vezetés jórészt a lengyel arisztokrácia és nemesség (szlachta) kezében volt. Az erősödő nemzeti tudat mind jobban szembe állította egymással a lengyeleket és az ukránokat, csakúgy, mint a magyarokat és a románokat. Az 1918 végén föltámadó Lengyelország vezetője, Pilsudski marsall, egy lengyel–litván–ukrán föderációt (Międzymorze, Intermarium) próbált létrehozni, ennek része lett volna a mai Belarusz, Lettország és Litvánia is, de a nemzeti függetlenség vágya erősebb volt, mint egy többnemzetiségű nagyhatalom lehetősége. A lengyel–szovjet háborút lezáró rigai béke (1921) által létrehozott Lengyel Köztársaságnak alig 70%-a volt lengyel, az ukránok száma megközelítette az 5 milliót, a belaruszok másfél milliója mellett pedig a külön számolt zsidók 2,7 millióval a lakosság 8,5%-át tették

ki. Nagy-Romániában is a románok aránya csak 72% volt, 9% magyarral, valamint 5–5% némettel és ukránnal.

Ismert, hogy a Molotov-Ribbentrop paktum alapján Lengyelországot (Molotov szerint a versaillesi szerződés torzszülöttét) ismét felosztották, Kelet-Lengyelországot bekebelezte a Szovjetunió. Kevésbé ismert, hogy az 1941. júniusi német támadásig erről a területről másfél millió lengyelt (köztük zsidókat) embertelen körülmények között deportáltak Szibériába, felük elpusztult. (Nem volt jobb sorsa a balti államok lakosságának sem.) A mai Ukrajna hadszíntérré változott, óriási emberi és anyagi veszteségeket szenvedett el. 1942–44 között az ukrán nacionalista gerillák (UPA, Bandera vezetésével) egyszerre harcoltak a németek, a szovjetek és a lengyelek ellen. Közel százezer lengyelt gyilkoltak meg „az etnikai arányok javítása” érdekében. A háború végén a szovjet hatóságok a Lengyelországtól annektált területről a nyugatra tolt Lengyelországba telepítették ki a maradék lengyel lakosságot.

Ilyen előzmények után minden elismerést megérdemelnek a rendszerváltozásoknak köszönhetően függetlenné vált Kelet-Közép-Európa kormányai, hogy a régi kölcsönös sérelmeket leküzdve megbékéltek egymással és kétoldalú szerződésekkel rögzítették a nagyhatalmak (elsődlegesen a Szovjetunió) által meghúzott határokat. A magyar–ukrán és a magyar–román szerződéssel ellentétben Lengyelországban semmilyen indulatot nem váltottak ki a felosztás előtti Lengyelországhoz tartozó területekkel létrejött Litvániával és Ukrajnával megkötött, a határokat véglegesnek elismerő klauzulát is tartalmazó szerződések.

Folytatás a 2. oldalon

